

JEJA JAMAR-LEGAT
prof. pedagoške gimnazije

LOŠKO ŠOLSTVO OD 1900 DO 1941

Pred prvo svetovno vojno in med njo

Življenje je potekalo v tem obdobju po ustaljenem redu in tudi šolstvo v Loki ni doživelo večjih sprememb.

Deška ljudska šola je dobila 1910 dovoljenje za vzporednico za prvi razred, 1914 pa za četrti razred.

Začetek pouka je bil 9. septembra, konec 2. julija, ponavljalna šola pa se je pričela 15. oktobra in se končala konec aprila. Šolo je upravljal do svoje smrti 11. marca 1907 Franc Papa, do avgusta 1908 je vodil upraviteljske posle najstarejši učitelj Slavko Flis, nato pa je bil imenovan za upravitelja Friderik Kramer.

Na šoli so poučevali v tem obdobju

4. razred petrazredne deške ljudske šole v Skofji Loki dne 27. 7. 1903
— Učitelji od leve: Josip Svetlič, Slavko Flis upravitelj Franc Papa, Friderik Kramer in Friderik Repovš

Ažman Leopold
 Baloh Ivan, katehet
 Blaznik Vida
 Čerin Karel, katehet
 Drešar Ivan, katehet
 Flis Slavko
 Hafner Kristina
 Hrovat Amalija
 Jamšek Viktor
 Kepec Janez, katehet
 Klavžer Janez, katehet
 Kramer Friderik
 Kramer Olga
 Kunej Angela

Lampe Jožef
 Legat Evgen, katehet
 Lukan Marija
 Marinko Amalija
 Mikuž Janez, katehet
 Močnik Pavla
 Noč Marija
 Novak Marija
 Oman Jožef
 Orehek Ljubosav
 Peternej Pavla
 Pianecki Janko
 Piškur Marija
 Platiša Franc

Poljanec Amalija
 Rupar Vilibald, katehet
 Sedej Janko, katehet
 Stazinsky Nikolaj,
 katehet
 Sterlekar Josipina
 Stadler Ferdinand
 Svetlič Josip
 Sušnik Frančiška
 Sušnik Ivanka
 Šeme Anton
 Vidic Viljemina
 Zahrastnik Vinko
 Zaplotnik Ignac, katehet

Nadzorovali so Franc Hubad in dr. Ivan Bezjak, deželna šolska inšpektorja, dr. Mihael Opeka, Franc Levec, dež. šol. inšpektor (gorsko šolo), Janko Janežič in Karol Simon, okrajna šol. nadzornika za okraj Kranj in Radovljica, baron Teodor Schwarz, knezoškof Anton B. Jeglič, krajevna šolska nadzornika, dekana v Stari Loki Franc Kumer in Matija Mrak, Martin Humek, sadjarski učitelj in nadzornik šolskih vrtov.

Učitelji so imeli vsako leto okrajne učiteljske konference v Kranju, Škofji Loki, Trziču. Leta 1914 je bilo v Loki zborovanje Slomškove podružnice za Gorenjsko.

Gmotno stanje učiteljstva se je izboljšalo. Tako so učitelji I. plačilnega razreda dobivali 1600 kron letnih dohodkov in starostno doklado 80 kron letno.

Učiteljski zbor deške šole v Škofji Loki 4. 7. 1913

Sedijo od leve: Slavko Flis II. razr., Amalija Marinko I. a razr., Friderik Kramer III. b razr., Olga Kramer I. b razr., Marija Novak III. a razr.

Stojijo od leve: P. Vilibald Rupar, katehet, Josip Lampe, V. razr., Vinko Zahrastnik IV. b razr., Ivan Pianecki IV. a razr., Ivan Mikuž, katehet

Število učencev se je sukalo okrog 400. Tako so bili v šol. letu 1909/10 na zavodu 403 dijaki, leta 1918/19 jih je bilo 374, in sicer je obiskovalo ljudsko šolo 312 učencev, gorsko šolo 47, ponavljalno pa 15.

Svečano so na šoli praznovali avstrijske državne praznike, rojstne dneve vladarja in njegovih. Učenci so obskovali vsak torek in petek ob 7.30 v spremstvu učiteljev šolarsko mašo, na kateri so peli. Vsako leto maja so hodili na izlet na Bled, Vintgar ali k Sv. Joštu. Loški meščani so otroke na izletih in ob koncu šolskega leta pogostili. Kot gostitelja omenja kronist peka Antona Homana, kavarnarja Ivana Karlina in trgovca Rafaela Thalerja. Posestnica hiše št. 22 Marija Maček je zapustila deški osnovni šoli 400 kron. Leta 1908 je šola dobila 400 m² vrta in si uredila telovadišče in igrišče.

Bližalo se je leto 1914 in v mirno življenje malega mesta so pričeli butati valovi iz velikega sveta.

Izbruh svetovne vojne v začetku ni prizadel šolskega življenja. Leta 1914 ni bil mobiliziran noben učitelj. Učenci so zbirali za vojsko bakrene predmete in romali z učitelji v Crngrob s procesijo za mir. Leta 1915 pa so mobilizirali učitelja Vinka Zahrastnika in Jožefa Lampeta. Nastavljati so pričeli učiteljske pripravnice, da se je pouk lahko nadaljeval. Isto leto so morali izprazniti šolsko poslopje. Razrede so preselili v hiše št. 124, 119, 108 na Glavnem trgu. Pouk je bil skrčen in razdeljen na dopoldne in popoldne.

Leta 1916 je upravitelj organiziral počitniški zaposlitveni tečaj za učence, ki so bili potrebni nadzorstva. Trikrat tedensko je zbral 80 učencev, bral z njimi poučne povesti in jih vodil na sprehode.

Leta 1917 se je v najeti sobi Glavni trg 124 vnel strop, vojaška uprava je zasedla še to sobo in vse druge najete šolske prostore. Pouk je bil prekinjen do 7. januarja 1918. Tedaj so vojaki izpraznili šolsko poslopje in začel se je zopet v ljudski in ponavljalni šoli, 1. marca pa v gorski šoli.

Deklice so obiskovale vnanjo petrazredno ljudsko šolo **pri uršulinkah**. Oddaljena dekleta so hodila v gorsko šolo, ponavljalno šolo in nedeljsko šolo. Število učenk se je sukalo okoli 300.

Notranja šola se je 1900 razdelila v petrazredno ljudsko šolo in trirazredno meščansko šolo. Pouk je bil v nemščini.

Leta 1906 so ustanovile uršulinke učiteljišče z meščansko šolo za samostanski naraščaj. Učiteljišče je obiskovalo tudi nekaj drugih deklet. Pravico javnosti je dobilo učiteljišče leta 1910.

Leta 1908 so otvorile uršulinke enoletni trgovski tečaj, ta je bil v šolskem letu 1919/20 ukinjen.

Poleg otroškega vrtca za deklice so ustanovile 1906 še otroški vrtec za dečke. Leta 1906 so vodile tudi eno leto analfabetki tečaj za odrasle.

Leta 1915 je vojaštvo zasedlo tudi prostore notranje uršulinske šole na gradu in tam organiziralo vojno bolnišnico. Notranja šola se je preselila v gornje nadstropje vnanje šole. Uršulinke so ukinile otroška vrtca.

Ob počitnicah 1916 so organizirale tudi uršulinke počitniški tečaj v dveh oddelkih za dekleta. Učenke so ga obiskovale trikrat tedensko. Izdelovale so ročna dela, pele in deklamirale.

Leta 1917 so uršulinke spet odprle gorsko šolo in oba otroška vrtca, januarja 1918 pa je pričela s poukom ponavljalna šola.

Življenje v samostanu se je med vojno sicer spremenilo, vendar je bilo sožitje med samostanskimi šolami in bolnišnico dobro. Dekleta so izdelovala darila za ranjence, pripravljala zanje proslave in jim prirejala nabožne igre.

Ko so Italijani avgusta 1917 zasedli Gorico, so se goriške uršulinke in precej gojenk tamkajšnje šole zatele v škofjeloški samostan.

Dijakinj je bilo v vojnih letih okrog 180 internih in 70 zunanjih.

Loško šolstvo v stari Jugoslaviji od 1918 do 1941

Po ustanovitvi kraljevine SHS je posegla v življenje slovenskega šolstva vrsta odlokov.

Januarja 1919 je začel poslovati višji šolski svet v Ljubljani za vse ozemlje narodne vlade SHS. Nemški jezik so odpravili iz šol. Z razpisom okrajnega šolskega sveta z dne 10. septembra 1921 št. 1045 je postal pouk na državnih šolah brezplačen, brez vpisnine in šolnine.

Loško učiteljstvo je 29. septembra 1921 priseglo kranjskemu okrajnemu glavarju I. Žnidaršiču.

Z odlokom višjega šolskega sveta z dne 29. marca 1922 št. 1852 se je deška ljudska šola razširila iz petrazrednice v šestrazrednico. Z odlokom ministrstva za prosveto z dne 21. februarja 1927 št. 7090 se je gorska šola v Loki razširila v dvorazredno, vsak razred je imel pouk trikrat tedensko. Za učitelja gorske šole je ministrstvo za prosveto imenovalo Jakoba Rojca.

Ministrstvo za prosveto je 1. novembra 1929 z odlokom z dne 3. oktobra 1929 kljub prošnjam občin Stara Loka in Zminec ter škofa Jegliča in bana Dušana Serneca ukinilo uršulinsko dekliško gorsko šolo in jo spojilo z deško.

Oktobra 1930 se je ponavljalna šola združila z najvišjimi razredi, tako I. oddelek s petim, II. oddelek s šestim razredom.

Januarja 1928 so odprli šolsko kuhinjo za učence gorske šole, ponovno je začela delovati v šolskem letu 1932/33.

Deška ljudska šola v Klobovsovi ulici, kjer je bila šola do 1. 9. 1932

Pouk se je pričeval v ljudski šoli 3. septembra, na ponavljalni 20. oktobra, na gorski pa 15. marca.

Gorsko šolo so preimenovali v šolskem letu 1936/37 v stanico za oddaljene. Ljudska šola v Škofji Loki je imela tako v šolskem letu 1936/37 4 razrede osnovne šole (8 vzporednic), 4 razrede višje nadaljevalne šole in 2 razreda stanice za oddaljene učence.

Število učencev je naraščalo. Tako jih je bilo na šoli v šolskem letu 1932/33 383, v šolskem letu 1938/39 pa 463.

Solo so vodili od 1918 do 1941: Friderik Kramer, Vinko Zahrastnik, Jakob Rojic in Karel Jeretina.

Poučevali so v tem obdobju: Bertoncelej Julijana, Blaznik Horvat Vida, Celjar Ana, Čepon Neža, Črnologar Angela, Debeljak Albert, Debeljak Vida, Erbežnik Avgust, Fajdiga Vilko, katehet, Grohar Francka, Grohar Pavla, Grum Andreja, Grum Ivan, Hladnik Leopold, Horvat Rudolf, Janežič Gabrijel, Jercog Vanda, Juvanec Terezija Tarina, dr. Klinar Tomaž, katehet, Klovar Sonja, Kovač Radoslav, Košca Franc, Lampe Josip, Lederhas Mili, Lendovšek Amalija, Macak Amalija, Pagon Alberta, Papler Marija, Peterlin Alojzij, Pevc Bogdana, Piskernik Helena, Potokar Danica, Pustotnik Marija, Rant Marija, Rojic Jakob, Sicherl Janko, Sušnik Marinka, Štolfa Vida, Štukl Ana, Urbanec Franc, katehet, Terčelj Filip, katehet, Vrhovec Zofija, Wrischer Evalija, Zahrastnik Vinko, Zupančič Joško.

Nadzorovali so: Engelbert Gangl in Franc Gabršček, višja šolska nadzornika za ljudsko šolstvo v Sloveniji, Vilibald Rus, okrajni šolski nadzornik za kranjski okraj, Franc Črnagoj, nadzornik šolskih vrtov, Lovro Sušnik, krajni šolski nadzornik, Vinko Zahrastnik, sreski šolski nadzornik v Škofji Loki, Dragotin Đorđević, načelnik za osnovni pouk ministrstva prosvete, dr. Josip Breznik, načelnik prosvetnega oddelka v Ljubljani, Matija Mrak, dekan, krajni šolski nadzornik, Ivan Kržišnik, šolski preglednik.

Meščanska šola. Z odlokom ministrstva prosvete kraljevine Jugoslavije št. 61888 z dne 25. septembra 1931 je bil otvoren v šolskem letu 1932/33 prvi razred meščanske šole.

Po sklepu občinskega krajevnega in šolskega odbora naj bi šola imela kmetijsko obrtno smer. Do leta 1937 pa se je šola preusmerila v industrijski značaj.

V škofjeloški meščanski šolski okoliš so spadale vse občine škofjeloškega območja in občina Žiri.

Za vzdrževanje meščanske šole so uporabili davčno osnovo in občinske doklade občin:

Stara Loka	39 učencev	481,885	140 %
Škofja Loka	30 učencev	840,000	125 %
Zminec	16 učencev	172,789	160 %
Železniki	5 učencev	214,935	145 %
Trata	5 učencev	135,651	102 %

Meščanska šola se je razširila vsako leto za en razred. Tako je imela v šolskem letu 1937/38 štiri razrede brez vzporednic. Obiskovalo jo je 97 dečkov in 12 deklet, skupaj 109, v šolskem letu 1939/40 pa je bilo na šoli 112 učencev.

Učenci loške meščanske šole so bili otroci najrevnejših. Zapisnikar sej učiteljskega zbora iz šolskega leta 1937/38 meni, »da je škofjeloška meščanska šola pravi azil sestradanih siromakov, ki dobivajo poleg meščanskošolske izobrazbe in vzgoje še prehrano, obleko in šolske potrebščine iz sredstev socialnih akcij, ki jih vodi učiteljstvo s sodelovanjem Zajednice doma in meščanske šole. Otroci premožnejših meščanov in kmetov pa se te šole izogibljejo in polnijo prostore ljubljanskih, šentviških, kranjskih gimnazij in meščanskih šol. Izmed 109 dijakov je plačalo šolnino le 16, ker jih je bilo brez davčnega predpisa 22, manj kot 10 din so plačali 4, manj kot 100 din 20. Skupaj je torej 46 izrazitih revežev«.

Šolo je upravljal Karel Sovre, na šoli pa so učili: Albert Zlatko, Babič Ivan, Celjar Ana, Debeljak Albert, Demšar Josipina, Đurkin Marija, dr. Fajdiga Vilko, katehet, Grum Andreja, Grum Janez, Horvat Rudolf, Humar, Košca Franc, Lechleitner Erna, Levstik Vida, Milakova, Potokar Danica, Sovre Karel, Stopar Eva, Vovk Jože in Žigon Mila.

Šolo je nadzoroval inšpektor kraljeve banske uprave M. Žitnik.

Življenje na šoli se je po letu 1918 spremenilo. Značilno za to obdobje je, da je učiteljstvo pričelo vnašati v pouk, zlasti pa ob proslavah, jugoslovansko nacionalno zavest. Dijaki so proslavljali rojstne dneve kraljeve družine s slovesnimi cerkvenimi obredi, proslavami in pouka prostimi dnevi. Slavili so obletnice koroškega plebiscita, kajmakčalanske bitke, majske deklaracije, premirja, Ilirije oživiljene, bitke pri Kumanovem, obletnice smrti in rojstva slovenskih in srbskih pesnikov in pisateljev, tako Slomška, Župančiča, Prešerna, Gangla, Levstika, Vuka Karadžića, Đura Jakšića, Njegoša itd. Slavili so tudi materinski dan, protituberkulozni dan, dan štednje, sprejem nove polkove zastave itd. Po letu 1936 pa so uvedli tudi celodnevno češčenje rešnjega telesa.

Dne 26. junija 1927 so proslavili 300-letnico loške šole z razstavo pismenih in risarskih izdelkov. Mladina je z godbo gasilskega društva korakala po mestu. Slovesni govor je imel upravitelj Vinko Zahrastnik. Govorili so tudi župan Jože Hafner, župnik in predsednik krajevnega šolskega odbora dr. Janko

Učiteljski zbor deške narodne šole ob otvoritvi novega šolskega postopja 1932

Arnejc, sreski šolski referent Vilibald Rus, literarni zgodovinar dr. France Koblar, univ. prof. dr. Franc Jesenko, kanonik Sušnik in Lovro Planina.

Najpomembnejša v zgodovini tega obdobja je gotovo zidava novega šolskega poslopja.

Leta 1926 je na predlog šolskega upravitelja Vinka Zahrastnika kupil občinski odbor od posestnika Franca Demšarja v Kapucinskem predmestju poslopje Na vili in 6000 m² stavbnega prostora.

Dne 20. februarja 1927 sta občinski odbor mestne občine in krajevni šolski svet sklenila na predlog šolskega upravitelja Vinka Zahrastnika, da zgradijo novo šolsko poslopje, 30. septembra 1927 je krajevni šolski odbor soglasno sprejel predlog za zgraditev novega šolskega poslopja za osnovno in meščansko šolo. Načrt za šolsko poslopje je izdelal ing. Vladimir Šubic, gradbeni svetnik v Ljubljani, graditelj je bil stavbenik Emil Tomažič, projektant stavbe pa ing. Herman Hus.

Poslopje je bilo zgrajeno v poletju 1932. Učenci so se septembra 1932 zbrali v stari šoli in slovesno odkorakali v novo šolo.

Slavnostna otvoritev in blagoslovitev je bila 29. novembra 1932. Svečanosti so se pričele že 26. novembra 1932 z akademijo za otroke. Udeležilo se je je okrog 900 ljudi. Slavnostni govor je imel učitelj Janko Sicherl. Učenci so deklamirali, peli in igrali Ribičičevo igrico »Škratje« v režiji Franceta Košce. Izvajali so tudi nekaj telovadnih točk. Drugi dan so akademijo ponovili za odrasle. Svečani otvoritvi šole 28. novembra so prisostovali dr. Guštin kot namestnik bana, banski inšpektor dr. Franc Kotnik, sreski načelnik za ljubljanski okraj Josip Žnidaršič, vodja sreske izpostave v Škofji Loki Ivan Legat, predsednik učiteljskega društva Josip Lapajne, komandant I. planinskega polka Radović, loški župan Josip Hafner in drugi.

Zbrane je pozdravil župan Hafner in izročil ključke stavbe šolskemu upravitelju Jakobu Rojcu.

Upravitelj je v govoru poudaril, da bodo učitelji učili mladino spoštovati delo in ljubiti bližnjega, predsednik učiteljskega društva pa je dejal, da v Jugoslaviji odgovarjamo na topove ob naših mejah z novimi šolskimi stavbami.

Recitali so pesem, ki jo je za to priložnost zložil nekdanji učenec loške šole.

V okrašeni risalnici so ponovili nekaj točk akademije, nato pa je damski komite (Lojzka Šinkova, Marija Hafnerjeva, Deli Janežičeva in Danica Dolenceva) pogostil otroke s slaščicami, za povabljenе goste pa je pripravil zaкусko v pritličju.

Šolska stavba je bila bogato okrašena z zelenjem in cvetjem, kar je oskrbel industrialec Franc Dolenc st. iz Stare Loke.

Osnovna in meščanska šola v Škofji Loki sta postajali vedno pomembnejši.

Učitelji so se udeleževali okrajnih učiteljskih konferenc v Kranju, Tržiču, Cerkljah, Škofji Loki.

Jugoslovansko učiteljsko združenje je imelo svoja zborovanja 1931, 1934, 1936, 1938 v Škofji Loki.

Učitelji so obiskovali razne tečaje in višje šole in se tako izpopolnjevali oz. preusmerjali v določene stroke. Ivanka Sušnik je 1920 odšla na dvoletno gospodinjsko šolo v München, Rudolf Horvat 1926 na štirinajstdnevni tečaj sokolske šole v Pragi, Albert Debeljak 1930 na risarski tečaj, Gabrijel Janežič je odšel 1931 na šolo za defektologe v Beogradu. Banovinski vrtnarski nadzornik Andrej Škulj je 1932 vodil na šoli vrtnarski tečaj.

Učence so učitelji vodili na daljše izlete in poučne ekskurzije, tako k Pe-ričniku, na Golico, Ratitovec, Blegoš, k Aljaževemu domu, na ljubljanski vele-sejem in na kmetijsko razstavo v Kranju.

Na šoli sta delovali učiteljska in dijaška knjižnica. Ločani pa so šoli po-darili različna učila, tako davčni inspektor Fran Adamič zbirko *metuljev*, gozdar Fran Kalan zbirko semen, notar Števo Šink nagačenega skobca, Ilze Hallada nagačenega divjega petelina, lekarnar Oto Burdych Brockhausov lek-sikon iz leta 1894.

V šolski kuhinji so dobivali oddaljeni učenci kosilo. Tako se je hranilo v šolskem letu 1940/41 v šoli 45 učencev, 25 jih je dobivalo kosilo brezplačno.

Med organizacijami na šoli je bil najmočnejši Marijin vrtec, ki je v šol-skem letu 1932/33 štel 161 članov, dočim je bilo pomladkarjev Jadranske straže isto leto 110, Rdečega križa 107 in Ferialnega saveza 44.

Šolstvo pri uršulinkah. Vnanja šola se je 1919 razširila iz petrazredne ljudske šole v šestrazredno, ki je štelala okrog 300 učenk. Ponovno so ji priznali pravico javnosti 1924 in 1934. V šolskem letu 1940/41 je bilo na šoli 8 oddelkov z 11 učiteljicami in dvema katehetoma. Gorska šola je iz enorazrednice z dve-ma oddelkoma 1927 postala dvorazrednica, 1929 so jo ukinili in jo pridružili deški gorski šoli.

Trirazredna meščanska šola se je v šolskem letu 1921/22 razširila v štiri-razredno meščansko šolo.

Učiteljišče je imelo do leta 1930 po dva letnika, in sicer prvi in tretji ter drugi in četrti. Leta 1930 so imele uršulinke prvič peti letnik. V šolskem letu 1930/31 je obiskovalo učiteljišče 78 dijakinj. Leta 1935 je bila zadnja matura. Zaradi pomanjkanja prostih učiteljskih mest so učiteljišče do 1939 ukinili.

Gospe in gospodične, ki so pogostile goste in mladino ob otvoritvi novega šolskega poslopja 29. 11. 1932

Sede od leve: Dolenc Danica, Hafner Marija, Šink Lojzka, Janežič Deli; stoje Pecher Mara, Wolkensperg Hilda, Langerholc Ivana, Oblak Andreja, Ankele Herma, Ankele Anica, Kalan Julka, Poljanec Tončka

V šolskem letu 1939/40 pa so uršulinke spet sprejemale učenke in imele 1941 prvi in drugi letnik s približno 60 učenkami.

Od 1930 so imele uršulinke tudi gospodinjsko šolo in trimesečni gospodinjski tečaj v zimskih mesecih. Oboje je odobrila banska uprava Slovenije.

Nemški tečaj je imel zasebni značaj. Po končani meščanski šoli so se od 1928 dekleta lahko učila praktičnih predmetov v nemščini.

Število gojenk v vzgojnem zavodu je v letih pred drugo svetovno vojno padalo, od povprečno 200 je število padlo na 100 gojenk.

Na vseh uršulinskih šolah so poučevale predvsem redovnice ter duhovniki. Le na učiteljišču in na meščanski šoli je v letih pred drugo svetovno vojno poučevalo nekaj civilnih profesorjev. Na zavodu sta bili bogati knjižnici: učiteljska s 4261 in dijaška s 1192 knjigami.

Učenke so bile organizirane v Dijaški zvezi, pomladku RK, Ferialnem savezu, skoraj vse pa v Marijini kongregaciji.

Popolnoma pa se je spremenilo življenje na loških šolah v letu 1941. Dne 13. aprila so zasedli Loko Italijani, 18. aprila pa so vkorakali v mesto nemški vojaki.

Dne 20. aprila so se morali učenci z učitelji udeležiti proslave Hitlerjevega rojstnega dne na Mestnem trgu. Govoril jim je novi loški župan Viktor Žužek.

Dne 1. maja 1941 je šolske prostore z vsem inventarjem prevzela nemška komisija. Ta dan je bil zadnjič redni pouk v Škofji Loki.

V šolskem posloplju so je naselil nemški politični komisariat. Dne 6. maja so aretirali ravnatelja Sovreta in učitelja Gruma ter ju odpeljali v Begunje. Tam sta našla učitelja Lovra Korenčana iz Rateč in Jožeta Zupančiča iz Selc.

Nato so Nemci začeli izseljevati prebivalstvo. Izselili so šolskega nadzornika Zahrastnika, Grumovo, Heleno Piskernik in Danico Potokar (ki je pobegnila iz transporta v Ljubljani). V Ljubljano so pobegnili Debeljakovi, Franc Košca in Jelo Janežič. V nemško službo se je javil samo učitelj Janko Sicherl.

Dne 16. julija 1941 so prišli v Škofjo Loko nemški učitelji. Pričeli so z nemškimi večernimi tečaji, 20. septembra pa z rednim nemškim poukom. Upravo šole je prevzel Anton Moser, učilo pa je 27 nemških učiteljev in učiteljic. Ves pouk je bil v nemščini. Učno osebje ni bilo pedagoško izobraženo, večinoma so obiskovali zgolj nekajtedenske tečaje.

Glavni smoter pouka je bil potujčevanje in potvarjanje zgodovine. Nemški učitelji so otroke psovali in pretepali. če so govorili slovensko. Obisk je bil zelo slab.

Maja 1944 so naselili v šoli ranjence in ukinili pouk. Nemške učiteljice so postale bolničarke RK ter odšle s transportom ranjencev na Koroško.

Nemško vojaštvo je zasedlo tudi uršulinski samostan in ukinili so vse šole v njem. Redovnice in dijakinje so morale zapustiti stavbe. Nemci so uničili bogate knjižnice in ves arhiv, v katerem so bili med drugim katalogi uršulinskih šol od 1820 dalje.

Slovensko šolstvo pa je tudi v teh groznih letih kljub nemškemu pritisku in preganjanju živelo.

Osvobodilna fronta je razširila šolsko mrežo po vsem slovenskem ozemlju. Tudi loški in okoliški otroci so se učili skrivaj v zasebnih stanovanjih pisanja in branja, hkrati pa rasli v borbenosti in ljubezni do svobode in materinega jezika.

Literatura

1. Kronike petrazredne ljudske šole v Škofji Loki. (Pisali so jih Franc Papa, Friderik Kramer, Vinko Zahrastnik, Jakob Rojic. Obdobje med 1941—1945 je opisal v kroniki po spominu in po pripovedovanju upravitelj loške osnovne šole Janez Grum. Kronike so v arhivu osemletne osnovne šole v Škofji Loki. Opozorila me je nanje tov. Ivanka Gojnič, za kar se ji zahvaljujem.) 2. Zapisniki upravnega odbora drž. mešč. šole v Škofji Loki, 1934, arhiv v Škofji Loki, inv. št. 313. 3. Zapisniki sej učiteljskega zbora meščanske šole v Škofji Loki, arhiv v Škofji Loki. 4. Letno poročilo petrazredne ljudske in obrtno nadaljevalne šole v Škofji Loki, 1901, Sol. muzej, mapa 4121/inv. 144. 5. Letna poročila zasebnega ženskega učiteljišča uršulink v Škofji Loki (1929—1934), Sol. muzej, fasc. 1737, Jahresbericht des Mädchen Institutes der Ursulinen in Bischoflack über das Schuljahr 1916/17, rokopis: Zgodovina uršulinske šole, samostan uršulink pri Sv. Duhu. 6. SN 28., 30. nov. 1932.

Résumé

L'ENSEIGNEMENT À ŠKOFJA LOKA DE 1900 À 1941

L'auteur de l'article décrit la situation à l'école élémentaire de garçons et de jeunes filles avant la première guerre mondiale, pendant la guerre, dans l'ancienne Yougoslavie et partiellement aussi sous l'occupation. Elle cite les noms des enseignants, des directeurs de l'école, le nombre des élèves, les différentes fêtes et excursions scolaires. A côté de l'école élémentaire il y avait dans le même bâtiment aussi l'école pour ceux qui devaient doubler une classe et l'école montagnarde pour les enfants des villages éloignés. Dans l'ancienne Yougoslavie l'école de garçons passa à six années, l'école montagnarde à deux années et l'école pour ceux qui devaient doubler une classe était annexée aux classes supérieures de l'école élémentaire. En 1931 on fonda une école de second degré qui fut ensuite fréquentée par les enfants des familles plus pauvres, tandis que les plus riches allaient au lycée à Ljubljana, à Sentvid ou à Kranj. A l'avènement de la Yougoslavie on put donner plus d'importance à l'éducation nationale. En automne 1932 l'école de garçons passa dans un grand bâtiment neuf où elle réside encore aujourd'hui. Jusqu'à l'occupation, les jeunes filles allaient à l'école chez les ursulines. Après l'occupation l'administration allemande occupa toutes les écoles, elle chassa les ursulines et envoya quelques enseignants dans les camps de concentration; les occupants démolirent les bibliothèques scolaires et les archives et l'enseignement fut confié aux institutrices allemandes sans formation pédagogique qui essayaient de dénationaliser les jeunes, ce qui provoquait chez eux une vive antipathie. Dans les appartements privés, les enfants apprenaient en cachette à lire et à écrire en slovène.